

Джерела:

1. Загальна декларація прав людини 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
2. Legality of the Use by a State of Nuclear Weapons in Armed Conflict. International Court of Justice. 8/07/1996. URL: <https://www.icj-cij.org/en/case/93>

Ругало Юлія Ігорівна

*аспірант кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗАСОБИ ТА СУДОВА ПРАКТИКА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

В сьогоденних реаліях необхідно визнати, що сучасна міжнародна система, незважаючи на розвинуте міжнародне право, не може повністю запобігти існуванню збройних міжнародних конфліктів. Однак у ситуаціях, коли ворожі збройні сили держави стикаються віч-на-віч з цивільним населенням місцевої держави, чиї права не тільки знаходяться під явною загрозою, але й часто є об'єктом прямих і грубих порушень, населення надзвичайно потребує бути під захистом міжнародного права.

Захист прав людей в період збройних конфліктів - це важлива проблема для міжнародного права. Труднощі виникають у період міжнародних збройних конфліктів через реальну ситуацію або анархію, яка існує в тому чи іншому регіоні внаслідок бойових дій. Завжди є сторона яка намагається викрити злочини та притягнути до відповідальності, та сторона, яка намагається приховати злочини та уникнути відповідальності. Сторона, яка намагається приховати свої злочини, часто намагається створити слабкі органи, які будуть навіть більше замовчувати злочини проти прав людини, посилювати авторитаризм та державні репресії. Особливо в умовах збройного конфлікту, захист прав людини виявляється важкою битвою за справедливість [1].

Незалежно від того, чи йдеться про питання визначення відповідальності, отримання доказів чи відсутності ефективних механізмів запобігання воєнним злочинам, міжнародне право має діяти, щоб підняти захист прав людини на найвищий можливий рівень у зонах конфлікту. Одним із засобів являється Європейська конвенція з прав людини та її застосування на таких територіях під час міжнародного збройного конфлікту [2].

Також, у роботі Барда Дранже розглядається 3 варіанта удосконалення захисту прав людини та правосуддя у контексті збройних конфліктів. Перший - створення державних на національному рівні інституцій, які забезпечують захист прав людини глобально. Другий – дослідження та аналіз мотивів представників влади вживати заходів для досягнення справедливості, наприклад аналізуються рішення керівників таких держав як Руанда, Шрі – Ланка та Балкани в період збройних конфліктів. Третій - визнання того, що судові та позасудові заходи також застосовуються під час війни [3].

Більш того, Катрін Сікінг у своїй роботі влучно зазначає про важливість співпраці між національними та міжнародними захисниками прав людини [4]. Така співпраця допоможе бути почутими та почути, як можна захистити свої права у результаті їх порушень під час збройного конфлікту.

Війна в Україні продовжується, але вже зараз необхідно відмічати, якою є практика Європейського Суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) з питань розгляду захисту прав людини в період збройних конфліктів в інших країнах, більше того, розпочатих росією.

21.01.2021 року ЄСПЛ прийняв рішення у справі Грузії проти росії, де суд не визнав юрисдикції росії у справі через те, що у росії не було ефективного контролю над територією [5].

Тобто, на тих територіях, на думку суду, був хаос та вони офіційно належали ще Грузії, тому росія не має відношення до порушень прав людини в цей період.

Аналізуючи таку практику, важливо згадати справу Банковича та інших проти країн-членів НАТО. З практикою, встановленою в цій справі, для цілей

статті 1 Конвенції важко забезпечити захист прав людини під час міжнародного конфлікту [6]. Перше й головне питання на якому влада держав-відповідачів ґрунтувала свої твердження про прийнятність скарги, і Європейський Суд насамперед розглянув це питання: «Чи підпадають заявники та їхні загиблі родичі під «юрисдикцію» держав-відповідачів за змістом Статті 1 Конвенції». Коли зміст Статті 1 Конвенції проголошує, що Високі Договірні Сторони забезпечують кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, права та свободи, визначені в розділі I Конвенції [2].

Очевидно, що рішення у справі Банковича проти країн-членів НАТО також було усталеною практикою, яка використовувалася в рамках розгляду справи Грузії проти Росії. Незважаючи на те, що Європейський суд з прав людини задовольнив вимоги грузинської сторони, він все ж не відступив від критерію Банковича, тому захист багатьох людей за Європейською конвенцією про Права людини поставлені під сумнів [7].

За кілька днів після агресії росії проти України, 1 березня, Європейський суд з прав людини на прохання української сторони ухвалив тимчасовий захід згідно з правилом 39 Регламенту. Останнє ґрунтувалося на високих ризиках серйозних порушень Європейської конвенції з прав людини, а саме статті 2 (право на життя), статті 3 (заборона катувань і нелюдського поводження) і статті 8 (право на захист приватного та сімейного життя) з високою ймовірністю правопорушень проти мирного населення.

Оскільки збройні дії, що тривають в Україні, все ще продовжуються, а російська федерація більше не є державою-членом Ради Європи з 16 вересня 2022 року, існують знаки питання щодо можливого міжнародно-правового вакууму.

Зважаючи на все вищесказане, європейські права людини є однозначними та їх посилює Європейська Конвенція з прав людини і ЄСПЛ. Однак, труднощі, з якими стикається міжнародна спільнота, включаючи несприятливі та неефективні підходи на практиці, є викликом для міжнародного права. Задля підтримки і формування майбутнього мирного міжнародного

правопорядку, всі винні суб'єкти у порушенні прав людини мають бути притягнуті до відповідальності, адже це сприяє формуванню міжнародного середовища для захисту основних прав людини.

Джерела:

1. Kate Cronin-Furman. Human Rights Half Measures: Avoiding Accountability in Postwar Sri Lanka. 2020. 72 World Politics. 121.
2. Європейська конвенція з прав людини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
3. Drange, Bård. A Tug of War: Pursuing Justice Amid Armed Conflict. Nordic Journal of Human Rights 40.2.2022.346-364.
4. Kathryn Sikkink. The Justice Cascade: How Human Rights Prosecutions Are Changing World Politics. 1st edn, WW Norton & Company. 201.
5. Georgia v Russia (II). European Court of Human Rights. Grand Chamber. Application No. 38263/08. 21.01. 2021.
6. Bankovic, Stojanovic, Stoimedovski, Joksimovic and Sukovic v Belgium, Czech Republic, Denmark, France, Germany, Greece, Hungary, Iceland, Italy, Luxembourg, Netherlands, Norway, Poland, Portugal, Spain, Turkey and the UK. European Court of Human Rights. Application No. 52207/99. 12.12.2021.
7. Shota Mshvenieradze Application of the European Convention on Human Rights During the International Conflict. Law and World .2022.

Науковий керівник: Ківалова Тетяна Сергіївна д.ю.н., професор кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».